

Kapak Konusu

Irak'ta Genel Seçim Öncesi Siyasal Dinamikler

7 Mart 2010 günü yapılacak Irak Parlamento seçimi ülkenin kaderini belirleyecek en önemli olaylardan biridir.

İnceleme

Yrd.Doç.Dr. Serhat Erkmen
ORSAM Ortadoğu Danışmanı
Ahi Evran Üniversitesi

IRAK'TA GENEL SEÇİM ÖNCESİ SİYASİ DİNAMİKLER ve SEÇİMİN KADERİNİ BELİRLEYECEK FAKTÖRLER

Political Dynamics in Iraq during the pre-Electoral Period and Facts
that Determine the Fate of the Elections

Abstract

After long lasting debates and an eventful enactment process, the Iraqi election is finally scheduled for March 7, 2010. The election is considered to be a very important event and is capable to change the fate of the country. The sustainability of the current circumstances in Iraq is an important matter of discussion. Therefore, the essential discussions on Iraq are focusing on questions such as; will Iraq manage to protect its territorial unity, will the centralism-federalism partnership last, will the conflicts turn into a civil war again, will the oil law be enacted and will the Iraq-centered violence end? The election in March is important as it will provide some clues to the answers of these questions. To find the answers, this paper deals with the basic dynamics of Iraqi politics and the basic factors that steer the elections.

Sünni Araplar, ülke bütünlüğünün savunuculuğunu yapmakta, federalizmi ve ademi merkezîyetçiliği reddetmektedir. Kürtler özerkliklerini korumak ve etnik federal yapı aracılığıyla, zayıf bir merkezle ilişkiye girmek niyetindedir. Şiiler uzun süre merkezîyetçi bir yapıyı savunmuştur. Fakat zaman içinde merkezîyetçi yapının güçlü olmasını savunan Dava Partisi ve Sadrcılar gibi gruplarla güçlü bir federalizmi savunan Irak İslami Yüksek Konseyi gibi partiler arasında ayrışma başlamıştır.

Uzun tartışmalardan ve olaylı bir şekilde çıkarılan seçim yasasından sonra 7 Mart 2010 günü yapılması kararlaştırılan Irak Parlamento seçimi ülkenin kaderini belirleyecek en önemli olaylardan birisidir. 2003 yılında Irak'ın işgale uğramasından sonra ABD ve müttefiklerinin oluşturduğu işgal yönetimiyle işbirliği yapan sürgündeki ve Irak'ın içindeki çeşitli siyasi grupların siyasi alanda rol almasıyla yeni bir şekil alan Irak siyasi hayatı son 7 yıl içinde önemli bir değişim geçirmektedir. Koalisyon Geçici Yönetimi çerçevesinde kurulan Geçici İdare Konseyi ve Başkanlık Konseyi gibi kurumların 2005 yılından itibaren yerini yeni Irak Meclisine ve aynı yılın sonunda da yeni anayasa çerçevesinde şekillenen siyasi yaşama bırakması Irak iç politikasında devrim sayılabilecek bazı siyasi gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerin en önemli boyutları şunlardır: Irak'ta 1958 yılından itibaren çeşitli biçimler ve ittifaklarla ülkenin siyasi hayatını domine etmiş Irak Baas Partisi ve ordusunun siyasi alandan dışlanması; son 30 yılda ülkenin siyasal hayatını kontrol etmiş ve Hasan El Bakr ve Saddam Hüseyin dönemlerinde rejime güç tabanı oluşturmuş siyasi çevreler, bürokratik elitler, çıkar grupları ve aşiretlerin sistem dışına itilmesi; 1920'lerde Irak devletinin kuruluşundan itibaren siyasal sistemden dışlanan ve 1960'lardan itibaren gerek komünist hareketler gerekse İslamcı hareketler içinde rejimle mücadele eden Şii Arapların dine dayalı siyasi hareketler çerçevesinde Irak'ta iktidarı ele geçirmesi; yine 1920'lerden itibaren ayrılıkçı bir siyasi mücadele ve savaş yürüten Kürt grupların hem federal yönetimlerini anayasal bir hak haline getirdiği hem de Bağdat'ta etkin oldukları bir yapıya ulaşmaları; ABD ve İran başta olmak üzere dış güçlerin Irak siyasetinde hiçbir

zaman olmadıkları kadar etkin hale gelmeleri; ülkede siyasal hayatın etnik ve mezhepsel ayrımlar üzerine inşa edilmesi; siyasi mücadelenin silahlı mücadeleyle desteklenmesidir.

2005 yılından itibaren yoğun bir seçim ve referandum trafiğine maruz kalan Irak siyasi hayatı sürekli bir demokratikleşme yarışında olma iddiasında olmakla birlikte anayasanın sıklıkla çiğnenmesi, anayasada boşluk olan kısımları doldurması gereken yasaların bir türlü çıkmaması; iç savaş boyutuna varan siyasi şiddet olaylarının etkileri; yapılan seçimlerde sıklıkla yolsuzlukların yapılması gibi faktörler nedeniyle demokrasinin seçim yapılmasına indirgendiği bir duruma sürüklenmiştir. Ancak tüm sorunlara rağmen Irak'ta ülkeyi ileri götürme de işlerin yürütüldüğü ve günlük hayatın bir şekilde devam ettiği yeni bir siyasi hayat şekillenmektedir. Ekonomisi büyük ölçüde petrol ihracatına dayanan ve elde edilen gelirin sistemde köşe başlarını tutan aktörler üzerinden halka aktarıldığı bir ekonomik düzene sahip olan Irak'ta mevcut durumun ne kadar sürdürülebilir olduğu en önemli tartışma konusudur. Bu nedenle Irak üzerine yapılan tartışmalarda temel konular, Irak'ın toprak bütünlüğünü koruyup koruyamayacağı, merkezîyetçilik-federalizm ilişkisinin geleceği, çatışmaların yeniden iç savaş boyutuna ulaşıp ulaşmayacağı, petrol yasasının çıkması ve Irak kaynaklı şiddet eylemlerinin geleceğidir. Aslında tüm bu tartışmalar Irak'ta işgalden sonra yıkılmış olan devlet otoritesinin yeniden tesis edilip edilmeyeceği; edilemezse Irak'ın parçalanıp parçalanmayacağı ve parçalanması halinde Ortadoğu'da başka ülkeleri de içine alan büyük bir bölgesel kırılmaya yol açıp açmayacağı sorularıyla ilişkilidir. İşte, Mart ayında yapılacak seçim tüm bu soruların

Kapak Konusu

yanıtlarının verilmesine bir adım daha atılması anlamına geldiği için önemlidir.

Bu sorulara yanıt verebilmek için ORSAM bir süredir Irak siyaseti üzerine çalışmalar yürütmektedir. 2009 yılı içinde vilayet meclisi seçimleri ile Kuzey Irak'taki bölgesel parlamento ve başkanlık seçimlerine de geniş bir gözlemci ekibiyle katılan ORSAM, bu gözlem faaliyetleri dışında Irak'taki vilayetlerin yarısından fazlasında saha çalışmaları yürütmüş ve bölgedeki siyasi dinamikleri tespit etmeye çalışmıştır. Konuyla ilgili çalışmaların ayrıntılı olarak kısa bir süre sonra ORSAM Irak Seçimi Raporu olarak yayınlanması planlanmaktadır. Bununla birlikte bu makalede Irak siyasetinin temel dinamikleri ve seçime yön verecek temel faktörler daha özet bir biçimde ele alınacaktır.

Irak'ta İşgal Sonrası Siyasi Yaşamı Belirleyen Temel Siyasi Dinamikler

Irak'taki siyasi gelişmeleri etkileyen temel dinamikler aşiretçilik, etnik ve din temelli politika, milliyetçilik, Irak'ın geleceğine ilişkin vizyon farklılıkları ve dış güçlerin ülke siyasetindeki yeridir. Bu faktörler aşağıda özet olarak ele alınacaktır:

Siyasi Bir Dinamik Olarak Aşiretçilik

Arap Yarımadasının büyük bir kısmında olduğu gibi, Irak'ta da geleneksel toplumsal yapının ürünü olan aşiretler ve aşiretçilik önemli bir yer tutmaktadır. Modern Irak devleti kuruluşundan itibaren güçlü aşiret konfederasyonları tarafından yönetilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde olduğu gibi Irak Krallığı kurulduktan sonra da aşiretlerin baskısını kırma çabaları başarısız olmuştur. Son olarak 1958 yılında gerçekleştirilen darbeden sonra cumhuriyetçi yönetim aşiretlerin varlığını ve gücünü siyasal ekonomik hatta askeri araçlarla kırmayı istemiş ancak bu çabaları sonuçsuz kalmıştır. Öyle ki; Baas Partisi 1968 Temmuz'unda iktidara geldiğinde ilan ettiği 1 numaralı bildirisinde Irak'taki aşiretçiliği kesin olarak reddetmiştir.¹ Modernist bir ideoloji olan Baasçılık, şeyhlik ve ağalık kurumlarını geri kalmışlığın sembolleri ve aynı zamanda üreticisi olarak gördüğünden açıkça aşiretçiliğin üzerine gitmiştir.² 1969 yılında gerçekleştirilen toprak reformu ile Baas kırsal bölgelerde etkin duru-

ma gelerek şeyhlerin etkisini azalmıştır. Ancak o dönemde aşiretçiliği asıl zayıflatan toprak reformunun başarılı değil başarısız olması olmuştur. Toprak reformunun başarısız olması nedeniyle köyden kente doğru yoğun bir göç başlaması büyük şehirlerde aşiret kimliklerinin erozyona uğramasına neden olmuştur.

Baas rejiminin aşiretlere ilişkin politikasındaki en önemli iki dönüm noktasından birisi 1980'de başlayan İran-İrak Savaşı'dır. Bu dönemde rejimin aşiretlere yönelik politikasının iki temel boyutu vardı. Bir yandan en büyük aşiretlerin yeri kısmen değiştirilip, özellikle Bağdat yakınlarından uzaklaştırılmış ama aynı zamanda rejimle aralarında iyi ilişkiler kurulması için bunlara kısmi haklar ve ayrıcalıklar tanınmıştır.³ Diğer yandan da İran Savaşı'nda rejim için iyi bir asker kaynağı oluşturan Bedevi Araplar savaşıya teşvik ediliyordu. Özellikle Şii aşiretlerindeki Araplık duygusu ve değerleri ön plana çıkartılarak İran'ın buraya dini kullanarak girmesi engellenmek isteniyordu.

Aşiretçiliğin yükselmesine neden olan ikinci önemli dönüm noktası ise Körfez Savaşı oldu. Bunun ekonomik, askeri ve siyasi olmak üzere üç nedeni vardı. Ekonomik nedenin en önemli boyutu, büyük bir savaştan çıkan ülkede ekonomik sorunlar nedeniyle rejimin farklı güç odaklarının bağılıklarını satın alma gücünün azalmasıydı. 1990'lar boyunca da aşiretlere yönelik ekonomik ödüllendirme (işbirliği yapanlara) ve cezalandırma (karşı çıkanlara) devam etti. Askeri nedenin temeli, Cumhuriyet Muhafızları ve diğer paramiliter grupların sayısındaki artışı. Bu grupların büyümesine paralel olarak, asker ihtiyaçları da artıyordu. Bu askerler ise rejimle işbirliği halindeki güvenilir çoğunlukla Sünni ve az sayıda Şii aşiretlerden karşılanıyordu. Siyasi nedenlerin başında ise Körfez Savaşı sırasında çıkan isyanlar ve Baas'ın bu isyanlardaki yeri geliyordu. Bazı bölgelerdeki aşiretler isyanlara destek verseler de isyanlarda ordu komutanları ve yerel liderler önemli rol oynarken rejimle işbirliği yapan birçok aşiret isyanları desteklememişti. Güneydeki Şii aşiretlerin çoğu isyanlara katılmamıştı. Bunun en önemli nedenini ise rejimle olan ilişkilerinden önemli çıkarlar sağlamaları oluşturmuyordu.⁴ Bu nedenle 1991 ayaklanmaların-

Kapak Konusu

Savaş sonrası Irak siyasetinde Kürtler ile Araplar arasında çok önemli bir fark bulunmaktadır. Kürtler, merkezi otorite ile ilişkilerini ve Bağdat'taki siyasi güçlerini, kendi bölgelerinde ek avantajlar sağlamak için kullanmaya çalışmaktadırlar. Kürtler, merkezi hükümetteki rolleri sayesinde elde ettikleri getirileri Kuzey Irak'a yönlendirirken, diğer gruplar Bağdat'ı güç mücadelesinin kalbi ve beyni olarak görmektedirler.

dan sonra Irak'ta aşiretçiliğin rolü daha da artmıştır. Aşiretlere silah dağıtıldı, aşiret değerleri ön plana çıktı, Saddam Hüseyin Şeyhlerin Şeyhi unvanını aldı. Ancak aşiretler sadece rejimin yaşamasında değil ona yönelik ön büyük tehdidi de oluşturuyordu. Cumhuriyet Muhafızlarını oluşturan aşiretlerden gelen darbe girişimleri ya da Saddam Hüseyin'in kendi aşiretinden gelen darbe girişimleri bunun en açık örneğiydi. İşgalden sonra ise bu aşiretler ABD ve yeni Irak yönetimi tarafından dışlandı ve Sünni ya da Şii olsun eski rejimle sıkı ilişkilere sahip olan bu aşiretler direnişin belkemiğini oluşturdu.

Aynı şekilde özellikle Anbar vilayetinde direnişin bastırılmasında ve El Kaide ile mücadelede en önemli rolü aşiretler üstlenmiştir. Nitekim vilayet meclisi seçiminde de başta Anbar olmak üzere Musul, Selahattin, Kerbala ve birçok güney vilayetinde seçmen tercihlerinde aşiretçilik önemli bir rol oynamıştır. Keza Kuzey Irak'ta da daha çok KDP'nin içindeki olmakla birlikte neredeyse tüm siyasi partilerin teşkilatlanmasında ve güç tabanının oluşturulmasında aşiretçilik temel faktör olmuştur. Önceki seçimlerde de rol oynayan aşiretçilik, vilayet meclisi seçiminin yerel seçim olmasının da etkisiyle kendisini daha güçlü bir biçimde hissettirmiştir. Ancak, aşiretçiliğin yükselişini sadece seçimlerin yerel karakterine bağlamak doğru olmayacaktır. Özellikle ABD'nin direnişçileri bastırmak için işbirliği yaptığı Uyanış Konseyi'ne bağlı aşiretlerin ilk kez girdikleri ve dağıntıklarından ötürü beklediklerini alamadıkları görülse de, genel seçimde aşiretlerin daha fazla güç kazanacağını söylemek mümkün olacaktır. Bunun yanı sıra Irak'ın güney vilayetlerinde parti bağları ya da yer altı örgütlenmeleri nedeniyle kendisine ait bir güç tabanı bulunmayan Dava Partisi'nin bazı önde gelen aşiretleri yanına çekmek için bir süredir gayret ettiği görülmektedir. Savaş sonrası

ortamda dışlanan ve dağıtılan kaynaklardan yararlanamayan Şii aşiretler de bunun sorumluluğunu vilayet meclislerini kontrol altında tutan Şii partilerin tavırlarına bağlamaktadırlar. Ancak, bunun için buldukları çözüm, asıl kaynağı sağlayabilecek güç olan hükümet ile iyi ilişkilere sahip olmak yoluyla süreci tersine çevirmek ve kendilerinin çıkar sağladığı bir yapıyı temin etmektir. Aşiretlerin önemli bir kısmı İran'ın etkinliğine mesafeli duran, iktidarı seven ve Sadr ile sorun yaşayan bir yapıya sahiptir. Irak İslami Yüksek Konseyi (İİYK)'nin dini çevrelerle, Sadr hareketinin de daha çok şehirli yoksullarla ilişkili olması karşısında, aşiretler de kendi çıkış yollarını aramaktadır. Bu noktada aşiretlerin merkezi otoriteyle güçlü ve sağlam ilişkiler kurduktan sonra bu ilişkiden elde ettikleri gelirleri ve avantajları lehlerine kullanma isteğinde oldukları da söylenebilir.

Etnik ve Dinsel Politika

Savaştan sonra Irak iç politikasında ön plana çıkan temel gerçeklik, ülkenin etnik ve mezhepsel çizgilerle birbirinden ayrılmaya başladığı ve ülkedeki siyasal oluşumların da bunun önünü açtığıdır. Özellikle 2003-2008 yılları arasında ortaya çıkan siyasi tablo, Kürt milliyetçisi gruplar ile Sünni ve Şii İslamcı grupların ülke siyasetinde asıl belirleyici olacağını göstermekteydi. 2005 yılında yapılan genel seçimler ülkenin Şii Arap, Sünni Arap ve Kürt bölgeleri arasında bölündüğünü göstermektedir. Ancak, etnik ve dini eğilimler üzerinden politika yapmak her grup için farklı anlamlara gelmektedir. Sünni Araplar, ülke bütünlüğünün savunuculuğunu yapmakta, federalizmi ve ademi merkezîyetçiliği reddetmektedirler. Kürtler ise özerkliklerini korumak ve etnik federal yapı aracılığıyla, zayıf bir merkezle ilişkiye girmek niyetindedirler. Şiiilerin durumu ise biraz daha farklıdır. Şiiiler, başlangıçta, çoğunluk olmanın verdiği güçle ülkenin büyük bir

Kapak Konusu

kısmını yönetecekleri düşüncesine kapılmışlardır. Bunun için uzun süre merkezîyetçi bir yapıyı savunmuşlardır. Fakat zaman içinde merkezîyetçi yapının güçlü olmasını savunan Dava Partisi ve Sadrcılar gibi gruplarla güçlü bir federalizmi savunan Irak İslami Yüksek Konseyi gibi partiler arasında ayrışma başlamıştır. Özellikle devlet otoritesinin zayıf olduğu bu yıllar arasında Irak siyasi yelpazesi saflara ayrılmıştır. Bu saflar bir anlamda politik bir kırılma sahası yaratmıştır. Bu kırılmanın en önemli nedeni ise halkın ihtiyaçlarına yanıt verebilecek bir idari ve siyasi düzenin yerleştirilememiş olmasıdır. Yerel idarelerin büyük bir kısmı yolsuzluk batağına saplanmıştır. Ulusal düzeydeki politikacıların da büyük bir kısmı yetersizdir. Buna karşılık dini grup ve kurumlar, halkın eğitim, sağlık, gıda, barınma ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını sağlamada son derece etkin bir politika izlemişlerdir. Bu sayede, halkın büyük bir kesimi için sosyal hizmetlerin sağlanmasında ilk yardım kapısı haline gelmişlerdir.

Ulusal düzeyde politika yapımının başarısızlığının yanısıra, etnik ve dini grupların birbirinden tehdit algılaması, her grubun kendi içinde örgütlenmesine ve çevresine yüksek duvarlar örmesine neden olmaktadır. Mevcut Irak hükümetinin başarısız olduğunu düşünmelerine rağmen, birçok Şii iktidardaki partiye oy vermiştir. Çünkü Sünnilerin veya Kürtlerin güçlenmeye çalıştığını düşünmektedirler ve geçmişte yaşadıkları sıkıntıları tekrar çekmek istememektedirler. Ayrıca, direnişin yarattığı şiddet dalgasından duyulan endişe ve bu soruna ulusal düzeyde çözüm bulunamaması, güvenliğin yerel olarak sağlanmasının tercih edilmesine yol açmıştır.

Ancak, 2006 yılından itibaren başlayarak yaşanan gelişmeler Irak'ta siyasetin yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Ülkede temel siyaset yapma biçimi hala etnik ve dini kimlikler üzerinden oy avcılığı yapmaktır. Bununla birlikte, 2009 yılı başında yapılan vilayet meclisi seçimleri milliyetçi, merkezîyetçi ve devletçi bir söylem kullanmayı tercih eden başbakan Maliki'nin Dava Partisi'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Sünni ve Şii Araplar arasında dini kimliklerin yerine milliyetçiliği ve Irak'ın bütünlüğünü savunanların sayısının artması ülkede milliyetçi eğilimin

yükseldiğini göstermektedir. Ancak, özellikle ülkenin kuzeyindeki bölgesel yönetimin etnik kimlik üzerinden siyaset yapması olgusunda bir değişiklik yoktur. Ayrıca, milliyetçilik ve merkezîyetçilik Sünnilerin Şiilerden, Şiilerin de Sünnilerden oy alması şeklinde olmamıştır. Tersine bu iki mezhepsel grup arasındaki ayrım devam etmektedir. Ancak Irak halkı kendi mezhepsel kimliğinden olanlar içinde merkezîyetçiliği ve milliyetçiliği savunanlara yönelmeye başlamıştır.

Irak Siyasetinde Önde Gelen Aktörler

Irak'ta iç siyasetin yapımında ön plana çıkan aktörler liderler ve gruplar bazında ele alınabilir. Bu gruplar arasındaki en genel kategorizasyon Suni Araplar, Şii Araplar ve Kürtler biçiminde yapılabilir.

Şii Araplar

Şii Araplar Irak'ta çoğunluğu oluşturmalarına rağmen uzun süre "ikinci sınıf vatandaş" konumunda kalmışlardır. ABD'nin Saddam Hüseyin'i devirmesinden sonra Şiiler açısından Irak'ı yönetmek için tarihi bir fırsat ortaya çıkmıştır. Şiiler, yeni Irak yönetiminde yer alma ve Irak'ta "başat olma" hedefini benimsemiştir. Ancak, Iraklı Şiiler siyasal tutum ve görüş açısından bir bütünlük içerisinde değildir. Şiiler arasında liberaller, sosyalistler ve İslamcılar bulunmaktadır. Mevcut siyasi tabloda ise İslamcı akım daha güçlü ve etkin bir konumdadır. Ancak İslamcı Şii partiler de kendi aralarında ideoloji, örgütlenme ve çıkar ilişkileri çerçevesinde parçalanmışlardır. Din adamları Şiiler için çok önemli olmasına rağmen Şii adamları Irak'ta hakim olan Şii görüşü politikaya karışmaya sıcak bakmadığından açık ve belirgin bir siyasi tutum belirlememişlerdir. Bu durum ABD'nin de işine gelmiştir. Çünkü, Şii din adamları ABD'nin Irak'ta kalmasını istememesine rağmen Amerikan karşıtlığına mezhepsel ve ideolojik bir boyut yüklemeye çalışmamışlardır. Şii İslamcı partilere bakıldığında bu partiler şöyle tanımlanabilir: Dava Partisi en eski İslamcı Şii grubu olmasına rağmen partinin Maliki'nin başkanlığını yürüttüğü kanadı eski politikalarından önemli ölçüde uzaklaşmıştır. Irak İslami Yüksek Konseyi ise Iraklı Şii örgütleri tek bir çatı altında toplamayı 1982 yılında İran'da kurulmuş olan bir örgüttür. Bu örgüt, İran modeli Velâyet-i Fakih temelli bir teokratik rejim kurma amacındadır.

Kapak Konusu

Seçime çok sayıda parti ve koalisyonun katılmasının en önemli nedeni hiçbir partinin tek başına yeterince güçlü olmamasıdır. Bununla birlikte vilayet meclisi seçimleri baz alındığında tek başına düşünüldüğünde en güçlü siyasi partinin Başbakan Maliki'nin Dava Partisi olduğu söylenebilir. Ancak bu partinin bile ülke çapındaki oy oranı %20ler civarındadır.

Fakat, ilk yerel seçimden ve genel seçimden büyük bir güçle çıkmasına rağmen Irak'ta bu fikrini hayata geçirebilecek bir taban bulamamaktadır. Son seçimlerde Dava'ya karşı büyük bir güç kaybetmiştir. İYK ile Kürt gruplar arasındaki ilişki çok iyidir. Buna karşılık Sünni partilerle büyük sorunlar yaşamaktadırlar. Şiiler arasında diğer bir önde gelen grup ise Sadrcılardır. Sadr'ın şeriat devleti isteyen ve çatışmacı tavrı iç çatışma ortamında Şiilerden destek bulmuştur. Sadr hareketinin bu çatışmacı tavrı Şiiler arasındaki farklılıkları derinleştirmiştir. Irak hükümetinin yürüttüğü en büyük operasyonlardan birisi Başbakan Maliki tarafından Basra'daki Sadrcılara yönelik olarak gerçekleşmiştir. Bu olaydan sonra Sadr'ın Bağdat ve Basra'da gibi Şiilerin büyük bir nüfus potansiyeli barındırdığı vilayetlerdeki gücü azalmaya başlamış, ancak Sadrı destekleyenler ile Maliki'yi destekleyenler arasındaki fikir ayrılıkları da derinleşmiştir.

31 Ocak'ta gerçekleşen seçimler Şii gruplar arasındaki güç mücadelesinin son durumunu göz önüne sermektedir. Irak'ta Şii İslamcı partiler ilk kez bu yerel seçimde ittifak halinde seçime girmemiştir. Önceki yerel ve genel seçimlerde birlik mesajı vermek ve öncelikle sistemde hâkim konuma gelmek için birlikte seçime giren Şii partiler, bu kez ayrı hareket etmiştir. En önemlileri Dava, İYK, Sadr'ın desteklediği bağımsızlar, Reformistler (Caferi) ve Fazilet olmak üzere ayrı listelerle seçime giren Şiiler arasındaki güç mücadelesi iki ana eksenle şekillenmiştir. Bu eksenlerden birincisi merkezîyetçilik-federalizm tartışması ikincisi ise milliyetçilik-İslamcılık tartışmasıdır. Seçim sürecinde Maliki merkezîyetçi ve milliyetçi bir çizgiyi savunmuştur. İYK ile seçim sürecinde girdiği seçimlerde dini sembollerin kullanılmasının yasaklanması tartışmasında, bu açıkça görülmüştür.⁵ Seçimden başarısızlıkla çıkan İYK ise daha gevşek bir federalizme ve di-

nin rolüne vurgu yapmıştır. Aynı şekilde Basra merkezli 3 vilayetli federalizme vurgu yapan Fazilet Partisi de büyük bir başarısızlığa uğramıştır. Seçimin en başarılı partisi Başbakan Maliki'nin Dava Partisi olmuştur. Ancak toplam oylara baktığında diğer Şii partilerin toplam oyunun da Dava kadar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Şii partilerinin seçime ayrı girdiği bir durumda Dava'nın diğerlerine karşı açık bir üstünlüğü olmasına rağmen Dava'yı dışlayan bir Şii İttifakının oluşturmuş olduğu çekim merkezinin birçok vilayette Maliki'ye rahatlıkla meydan okuyabileceği hatta alt edebileceği söylenebilir.

Sünni Araplar

Saddam Hüseyin'in devrilmesiyle birlikte eski rejimin hakim gücü olarak görülen Sünni Arapların Irak siyasal yaşamından dışlanması süreci başlamıştır. Her ne kadar, dışarıda örgütlenen muhalefet içinde Saddam döneminde Irak'tan kaçan bazı eski ordu mensubu veya Baasçı Sünni Araplar, ABD tarafından savaş sonrasında Irak'a getirilip desteklense de bu kişiler savaş sonrası Irak siyasal yaşamında son derece sınırlı bir etkiye sahip olmuşlardır. Baas Partisi'nin ve Irak ordusunun dağıtılmasının yanı sıra, birçok önemli Sünni aşiretinin lideri de siyasal süreçten dışlanmıştır. Sünni Arapların yeni Irak siyasal yaşamındaki yeri uzun süre onları yeterince temsil etmeyen kişi ve gruplarla sınırlı kalmıştır. Geçici Yönetim'in ve Başkanlık Konseyi'nin belirlenmesinde bazı Sünni Arapların isimleri ön plana çıkmış, hatta Irak'ın Geçici Devlet Başkanlığı'na bir Sünni Arap getirilmiştir. Ancak, bütün bu girişimler göstermelik olmaktan öteye geçmemiştir.

Ancak, 2004 yılı sonlarından itibaren özellikle direnişe askeri anlamda çözüm bulunamamasının sonucunda, sorunun siyasi olduğu ABD'deki çevrelerce kabul edilmeye başlamış ve Sünni Arapların gerçek temsilcilerinin sisteme dönme-

Kapak Konusu

Eyad Allavi'nin liderliğini yaptığı El Irakiye Listesi ön plana çıkan ittifaklar arasında yer almaktadır.

mesi halinde direnişin devam edeceği düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Bu nedenle, ABD tarafından, önce eski Baasçılar görevden uzaklaştırmayı ve bir daha da üst düzey görevlere getirmemeyi içeren Baastan arındırma yasının hafifletilmesi ve orduya eski Irak ordusunun subaylarının kabul edilmesi girişimleri başlatılmıştır.

2005 Ocak ayında yapılan seçimlerde Sünni Arapların seçimi boykot etmeleri sonucunda ABD'nin istemediği bir tablo ortaya çıkmaya başlamıştır. İşgal sonrası dönemde Şii Araplar ve Kürtlere dayanan ABD, hem Irak'taki iç dinamikler (direniş, istikrarın sağlanamaması parçalanmışlığın artması) hem de dış etkenler (Şii iktidarı ve İran ilişkisi, bölge ülkelerinde Kürt devleti konusunda artan hassasiyet) gibi nedenlerle bu gruplara aşırı derecede bağımlı olma fikrinden rahatsız olmaya başlamıştır. Özellikle Şii Araplar ile İran ilişkisi, ABD'yi Irak'ta dengeleyici bir faktör aramaya itmiştir. İran destekli Şii grupların Irak'ta büyük etkinlik kazanması ve olası bir parçalanma halinde geriye kalacak olan Şii Arap devletinin İran etkisine girmesi olasılığı, öte yandan bugünkü Irak içinde dinci Şiiilerin gücünün artması, ABD'yi Irak'taki Şii gücünü törpülemeye yöneltmektedir. Bu nedenle, 2005

yaz aylarında ABD, Sünni Arapların sisteme dahil edilmesi için Irak içinde baskı uygulamaya başlamış, bölgedeki diğer Arap devletlerini devreye sokmuş, ayrıca direnişçilerle görüşmeler veya anayasa komisyonunun Sünni Arapları da kapsamaya gibi eylemler ve söylemler kullanmıştır.

ABD'yi Sünni Arapları siyasal sürece dahil etmeye yönelten diğer bir olgu da direnişin çözülmesi çabasıdır. ABD, direnişle başa çıkmak için, El Kaideciler ile milliyetçiler veya aşiretler arasında ayrılık yaratmaya çalışmış; birçok Sünni Arap aşiretine silah ve para vererek yanına çekmeyi başarmıştır. Bu gruplardan oluşturduğu Uyanış Konseyleri sayesinde Sünni Arap bölgelerindeki direnişi büyük ölçüde kontrol altına almıştır. Aslında, bu ABD'nin Irak'ta savaşın başından beri uyguladığı bir taktiğin uzantısı olarak görülebilir. ABD, direnişin başlamasından sonra, Şii-Sünni ayrımını körükleyerek ve Şiiilerin iktidara yürütmesine izin vererek direnişin tüm ülkeye yayılmasının önüne geçmeye çalışmış ve bunda büyük ölçüde başarılı olmuştur. Şimdi de Sünni Arapları kendi içerisinde ayırmaya çalışarak ve bir kısmına siyasal alanda söz hakkı tanıyıp, ödülleri sunarak diğerlerinden ayırmaya çalış-

Kapak Konusu

maktadır. Böylece, hem direnişçi grupları birbirinden ayırmayı, hem de fazla güçlenen Şiilere karşı bir denge mekanizması yaratmayı hedeflemektedir.

Sünni Araplar açısından da işgal sonrası dönemde yönetime katılma çabaları Aralık 2005 seçimleriyle başlamamıştır. 2005 Ocak ayı seçimlerine katılmayan Sünni Araplar, seçim sonucunda ortaya çıkan hükümetin uygulamalarından etkilendikçe, dışarıda kalmanın zararlarını görmeye başlamış, bunun üzerine ilk somut adımları atmışlardır. Örneğin Mart 2005'te Sünni Ulema Konseyi yandaşlarını Irak güvenlik güçlerine dahil olmaya çağırılmış, Irak İslami Partisi ise hükümette yer almış ve anayasa yazımı sırasında aktif katılım sağlamaya çalışmıştır. Baasçıların ve diğer Sünni Arapların seçime katılmaları temelde iki nedene dayanmaktadır: Birinci neden, seçime katılmamaları halinde Şii Arapların ve Kürtlerin yön verdiği yeni rejimden tamamen dışlanacak olmalarıdır. Direniş devam etmesine, Irak hükümeti ve ABD güçlerinin bu bölgelerde hakimiyeti tam olarak sağlayamamasına rağmen, ülkenin geri kalanında siyasal süreç devam etmektedir. Bu durum Sünni Arapların iktidardan uzaklaşmasına, siyasal yaşamdan dışlanmasına, yaşadıkları bölgenin çatışma alanı haline gelmesine ve asıl rakip olarak gördükleri Şii Arapların güçlenmesine neden olmaktadır. Dahası El Kaideci gruplar dışındaki direnişçi gruplar için ABD'nin çekilmesi de bir açmaz yaratma noktasına gelmiştir. Direnişin başarılı olması ve ABD'nin Irak'tan çekilmesi halinde Sünni Araplar, Şiiler ile karşı karşıya gelecekler, ABD'nin kalması ve direnişin de sürmesi durumunda baskı altında kalmaya ve dışlanmaya devam edeceklerdi. Bunun da ötesinde, Şii gruplar tarafından zaten baskı altına alınmaya başlamışlardı. Hapishanelerde yaşanan işkence olayları, Sünnilere yönelik Şii milislerin tehditleri, haraç, adam kaçırma ve öldürme olayları Sünniler arasında ciddi endişeler yaratmaya başlamıştır. İkincisi, ne laik Baasçılar, ne de dindar Sünni Araplar kendi bölgelerinde Vahabilerin yayılmasından memnun değillerdi. Zarkavi ve grubunun bir araç olarak işlerine yaramasına rağmen, kontrolden çıkmaya başlaması, Sünni Araplar arasında tepkilere neden olmaktadır. Ayrıca, özellikle öldürülen sivil Sünni vatandaşların sayısındaki artış halk-

ta tepki toplamaktaydı. Bu durumun sonucunda Sünni Araplar Irak'ta yürütülen siyasi sürece girmeyi kabul etmiştir. Seçimlerde yer alan Sünniler, mecliste grup oluşturmuş ve anayasadaki değişiklikler de dahil olmak üzere petrol kanunu, Kerkük'ün durumu, federalizm gibi konularda ön plana çıkmışlardır.

Irak'ta 31 Ocak 2009 tarihinde yapılan vilayet meclisi seçimi ise Sünni Araplar açısından şu tabloyu ortaya koymaktadır. Seçim sonuçları Sünni Arapların yaşadığı bölgelerde ciddi iç çekişmelerin olduğunu göstermektedir. Diyala, Anbar, Selahattin, Musul'da ortaya çıkan sonuçlar şu iki olguyu göstermektedir.

Eski direnişçi gruplar siyaset sahnesine dönmek istemektedir. Ancak bunun için hükümetteki Şiilerle olduğu kadar diğer Sünni Araplarla da güç mücadelesine girmek zorundadırlar. Sünni Arapların da en az Şii Araplar kadar bölünmüş olduğu görülmektedir. Şii bölgelerinde olduğu gibi Sünni Araplar arasında da, daha güçlü numda olan İslamcı partilerin güçlerini yitirdiği görülmektedir. Diyala ve Selahattin'de aşiretler, Baasçılar ve İslamcılar arasında kıyasıya bir yarış yaşanmıştır. Ancak, yine de 4 vilayetin ikisinde İslamcı partiler başarılı olmuşlardır. Mücadelelerin Anbar ayağında ise az farkla milliyetçiler kazanırken aşiretler hemen arkalarından gelmiştir. Bu süreçte asıl ilginç olan, seçim sonuçları açıklanmadan önce aşiretlerin seçimlere hile karıştığını ve İslamcılarının birinci gelmeleri halinde silaha sarılacaklarını söylerken, milliyetçilerin galip çıkmasını kabullenmiş olmalarıdır. Bu durum, özellikle Anbar'da El Kaide'nin güçlendiği dönemlerde ciddi baskı altına alınan aşiretlerin İslamcı partilere karşı geliştirdiği tepkiyi göz önüne sermektedir.

İkinci sonuç ise Musul örneğinde de açıkça görüldüğü gibi Kürtler ile Sünni Araplar arasındaki mücadelenin giderek yoğunlaşmasıdır. Musul'da 2005'te yapılan seçimi Sünni Arapların boykot etmesiyle vilayet meclisindeki 41 sandalyenin 31'ine Kürtlerin sahip olması uzun süredir gerginlik yaratmaktaydı. Musul'daki aşiretlerin bir araya gelmesiyle oluşan El Hadba'nın oyların yarısını alması Hıristiyanlarla ortaklık kuran Kürtlerin ise yüzde 25'te kalması, vilayet meclisinde

Kapak Konusu

Kürtlerin hâkimiyetini sona erdirmiştir. Musul, Irak'ın yakın tarihinde Müslüman Kardeşler ve Sünni Araplar arasındaki İslamcı akımların en önemli merkezlerinden biri olmasına rağmen seçimi milliyetçi bir pozisyon alan bir ittifakın kazanması son derece önemlidir. Ancak bu ittifakın en önemli nedeni Musul'da Kürtler ile Sünni Araplar arasında yaşanan çatışmadır.⁶

Kürt Gruplar

Irak'ın işgaliyle birlikte tarihi bir fırsat yakaladığını düşünen Iraklı Kürtlerin bu fırsatı kullanmak için beş ayaklı bir strateji izledikleri söylenebilir. Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin birinci ayağını işgal sayesinde elde ettikleri ABD desteğini yitirmemek oluşturdu. Bunun için Kürtler Irak'ta ABD'nin yardıma ihtiyaç duyduğu her konuda ABD'ye destek oldular. Iraklı askerlerin eğitiminde Kürtler önemli bir rol oynadılar.⁷ Kürtlerin ABD'ye en önemli desteği daha önce de belirtildiği gibi peşmergeleri ABD'nin istekleri çerçevesinde Irak'ın farklı bölgelerine göndermek oldu.⁸ Kürtlerin, ABD'den destek almaya çalışırken kullandığı en önemli araçlardan birisi Washington'da başlattıkları lobi faaliyetleridir. Geçmişte birçok kez Washington'daki üst düzey yetkililerle görüşemeyen Kürtler, işgalle birlikte Amerikan Yönetimini ve karar alma mekanizmalarını etkileyebilmek için lobicilik faaliyetlerine başvurmaya başlamışlardır. Kendilerine İsrail ve Tayvan'ı örnek aldıklarını belirten Kürt yetkililer Washington'da kurumsal ilişkilere sahip olmaya çalışmaktadırlar.⁹

Kürtlerin izlediği stratejinin ikinci ayağı 1991'den beri Kuzey Irak'ta elde ettikleri kazanımları korumak, yasalarla sağlamlaştırmak ve artırmak olmuştur. Iraklı Kürtlerin yukarıdaki stratejiyi uygulamak için kullandığı araçların başında siyasal sürecin içinde aktif rol oynamak gelmektedir. Kürtler, siyasal sürecin aktif rol oynayarak hem geçmişte elde ettikleri kazanımları sürdürme hem de kazanımlarını geri alacak yasaların çıkmasını engellemeye çalışmışlardır. Örneğin, 2004 yılının Ocak ayında Geçici Yönetici Konsey ile Kerkük'ün statüsü konusunda sorun yaşayan Kürtler, taleplerinin 1 Mart 2004'e kadar kabul edilmemesi geçici anayasayı imzalamama tehdidinde bulunmuşlardır.¹⁰ Bu tehditleri büyük ölçüde başarılı oldu. Kürtler Kerkük'te istedikle-

rini tam olarak alamazlar da, vilayet meclisinde kontrol sağlayacak ve şehirdeki demografik yapıyı değiştirecek bir düzenleme yapmayı başarmışlardır.¹¹

Kürtlerin 1991'den beri elde ettikleri ve korumak istedikleri kazanımları Kuzey Irak'ta ayrı bir otorite ve peşmergelerin varlığıdır. Kürtler, 1991'den önce inşa etmeye başladıkları ancak uygulanmamış kurumlarını savaş sonrası düzene de aktarmayı başarmıştır. Bugün Kuzey Irak'ta ayrı bir parlamento, merkez bankası, postane hizmeti, eğitim bakanlığı, bayrak ve ulusal marş bulunmaktadır. Iraklı Kürtler, Bağdat'ta kurulan ordu ve polis gücüne katkıda bulunmalarına rağmen¹² peşmergelerin büyük bir kısmını yerel muhafızlar olarak Kuzey Irak'ta tutmuş ve ulusal ordunun dışında bırakmışlardır. Iraklı Kürtlerin yasalarla sağlamlaştırmak istedikleri kazanımlarının başında geçmişte "güvenli bölge" denilen Irak'ın kuzeyindeki üç vilayetten oluşan de facto yapı gelmektedir. Bu yapı, 2005'te kabul edilen Irak Anayasası ile resmileştirilmiştir.¹³ Irak'ın federal bir yapıya sahip olduğunun anayasayla kabul edilmesi Iraklı Kürt hareketi açısından büyük bir zaferdir. Çünkü, geçmişte silahlı mücadele sayesinde elde etmiş oldukları hakları yasal olarak onaylatamayan Kürtler ilk Irak devletinde kendi bölgesini ayrı bir resmi bölge olarak kabul ettirebilmiştir. Kürtlerin kazanımlarını artırma çabasının en önemli boyutları ise coğrafi genişleme ve petrol hakları oluşturmaktadır. Kürtler, Irak'ta etnik ve/veya mezhepsel bir federatif düzen kurulmasını istemekte, Irak'ın mevcut idari yapılanmasının Saddam Hüseyin döneminde zorla değiştirildiğini ileri sürmektedir. Iraklı Kürtlere göre, Kuzey Irak'taki federal bölgenin sınırları Kerkük vilayetinin tamamını, Diyala vilayetinin doğusunda bulunan Hanekin'e uzanan bölgeyi, Musul vilayetinin kuzey batısındaki Sincar bölgesini ve Selahaddin vilayetinin kuzeyindeki bazı yerleşim birimlerini kapsayacak şekilde değiştirilmelidir.¹⁴ Bu bölgeler arasında en önemlisi kuşkusuz Kerkük'tür. Savaştan sonra Kerkük'ü en önemli hedef haline getiren Kürtler zorunlu göçlerle şehrin demografik yapısını değiştirmiş ve şehrin idari kontrolünü eline geçirmiştir. Ancak, Kürtlerin Kerkük üzerinde tam bir kontrolü olduğu söylenemez. Şehirde yaşayan Türkmenler ve Araplar Kürtlerin şehri kontrol etmesine

Kapak Konusu

Irak halkı beklentileri devlet ya da hükümet tarafından karşılanmadığı için her geçen gün siyasete ve siyasilere yönelik daha fazla tepki duymaktadır. Eğitim, sağlık, ulaşım ve güvenlik gibi en temel hizmetleri hükümete tarafından doğru dürüst karşılanmayan Irak halkının siyasetten soğuduğu ve bu nedenle seçime katılımın az olacağı söylenebilir.

karşı çıkmaktadır. Son iki yılda yaşanan gelişmelerle gerilen Kerkük adeta Irak'ın turnusol kağıdı haline gelmiştir. Etnik ve mezhepsel açıdan heterojen bir yapıya sahip olan Kerkük sahip olduğu petrol rezervleri açısından Irak'ın en önemli birkaç kentinden birisidir. Bu nedenle Iraklı Kürtlerin bağımsızlık amaçlarına ulaşabilmeleri için hayati bir önem taşımaktadır.¹⁵

Iraklı Kürt hareketinin nihai hedefi bağımsızlık olduğu için merkezi hükümet tarafından kontrol edilmeyen gelirlere sahip olmak çok önemlidir. Büyük tartışmalar sonucunda yazılan Irak Anayasası'nda merkezi hükümet ile yerel otoriteler arasındaki yetki paylaşımını düzenleyen maddelerde bu konuyla ilgili bir belirsizlik bulunmaktadır. Bir yandan Irak Anayasası petrol üretimini ve gelirlerin kontrolünü merkezi hükümete bağlı petrol bakanlığına ve Irak Milli Petrol Şirketi'ne verirken diğer yandan Anayasa'nın 109. maddesi merkezi hükümetin mevcut sahalarda üzerinde yetkili olduğunu söyleyerek bu konuda bir açık kapı bırakmaktadır. Iraklı Kürtler, devlet bütçesinden %17 pay alırken, Anayasa gereği yeni petrol sahalarının gelirlerini münhasıran elde edeceğini iddia etmektedir.¹⁶ Araplar ise Irak'ın tüm petrolünün Irak halkının tamamına ait olduğunu ileri sürmektedir.

Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin üçüncü boyutu birleşik bir liderlik yaratmak ve kendi bölgelerinde tam kontrolü sağlamaktır. Iraklı Kürtler, tarihleri boyunca parçalanmış siyasi hareketlere sahip olmuşlardır.¹⁷ Bu bölünmenin hemen sona erdiğini düşünmek doğru değildir. Özellikle 1994-96 yılları arasında KDP ve KYB arasında yaşanan savaşlar her iki tarafta derin izler bırakmıştır. Bununla birlikte, 1998 Washington Anlaşması'ndan itibaren Kürt grupları arasındaki sorunların bir kenara bırakılması anlayışı

yerleşmeye başlamıştır. Halen iki grup arasında bir bütünleşme olma ihtimali çok düşüktür. Fakat, 2002 yılından itibaren tarihsel düşmanlıklar "şimdilik" kaydıyla bir yana bırakılmıştır.

Iraklı Kürtler, işgalden kısa bir süre önce kendi bölgelerinde birleşik, ne yapmak istediğini bilen ve amaca uygun adımlar atan birleşik bir liderlik oluşturmuşlardır. Bu, Irak'ta diğer grupların sahip olmadığı bir özelliktir. Savaştan sonra Iraklı Kürtlerin elde ettikleri en önemli avantajlardan birisi kontrol ettikleri bölgelere hakim olmalarıdır. 1991 yılından bu yana Duhok, Süleymaniye ve Erbil Bağdat'ın kontrolünde değildir. Buna ek olarak, Kürt grupları, savaş henüz bitmeden Kerkük'e girmiş ve bu şehri kontrol altına almışlardır. Kerkük'te il meclisini kontrol eden Kürtler, peşmergeler sayesinde fiziki gücü de ele geçirmişlerdir. Irak'ın diğer bölgeleri dikkate alındığında bu önemli bir avantajdır. Ülkede Sünni ve Şii Arapların çoğunlukta olduğu bölgelerde tek bir grubun hakimiyetinden söz etmek güçtür. Sünni Arapların çoğunlukta olduğu yerlerde (Musul, Selahaddin ve El Anbar) aşiretler, Baasçılar ve bazı direnişçi grupları arasında Şii Arapların hakim olduğu bölgelerde ise Dava, İYK, Sadcılar ve diğer grupları arasında güç mücadelesi yaşanmaktadır. Bu güç mücadelesi zaman zaman devlet otoritesinin resmi gücünü de içeren çatışmalara dönüşmektedir.

Ayrıca, savaş sonrası Irak siyasetinde Kürtler ile Araplar arasında çok önemli bir fark bulunmaktadır. Bu fark şöyle tanımlanabilir. Kürtler, merkezi otorite ile ilişkilerini ve Bağdat'taki siyasi güçlerini, kendi bölgelerinde ek avantajlar sağlamak için kullanmaya çalışmaktadırlar.¹⁸ Kürtler, merkezi hükümetteki rolleri sayesinde elde ettikleri getirileri Kuzey Irak'a yönlendirirken, diğer grupları Bağdat'ı güç mücadelesinin

Kapak Konusu

Vilayet meclisi seçimleri baz alındığında en güçlü siyasi partinin Başbakan Maliki'nin Dava Partisi olduğu söylenebilir.

kalbi ve beyni olarak görmektedirler. Sünni ve Şii Araplar için Bağdat'ı kontrol etmek Irak'ı kontrol etmek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bu grupların Irak'ın geneline hakim olma anlayışı, onların zaten sınırlı olan güçlerini iyice dağıtmalarına neden olmaktadır. Oysa Iraklı Kürtler, kendilerine hedef olarak, Kerkük ile birlikte, Musul, Diyala ve Selahaddin'deki bazı küçük yerleşim yerlerini seçmiş, coğrafi hedefi daraltmış ve bu alanlarda tam kontrolü hedeflemişlerdir. Bunun sonucunda, merkezde elde ettikleri gücü daha dar bir alana daha yoğun bir biçimde uygulama olanağı bulmuşlardır.

Kürtlerin birleşik bir liderlik oluşturması aralarındaki ayrılıkla-

rı bir kenara koyması uzun süre boyunca işlerine yaramasına rağmen sonunda onlar da Irak'ın genelinde yaşanan güç mücadelesi geleneğine yenik düşmüşlerdir. 2007 yılı sonlarında KYB içinde başlayan reform talebinin parçalanmaya dönüşmesiyle birlikte Kuzey Irak'ta yeni bir güç odağı doğmuştur. Goran (Değişim) Hareketi denilen bu hareket 2009'daki bölgesel parlamento seçimlerinde oyların %25'ni almıştır. Iraklı Kürtler arasındaki fikir ayrılıklarını dile getiren ve daha fazla demokrasi, şeffaflık ve adil bir gelir dağılımı iddiasıyla ortaya çıkan hareketin güç tabanının daha çok Süleymaniye bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte, Diyala vilayetinin bir kısmı ile Kerkük'te de Değişim Hareketi'ne destek verenlerin sayısı az değildir. Bu nedenle, Kürt grupların da seçimlere parçalanmış bir şekilde gireceğinin ve seçim sonucunda bu parçalanmışlıktan etkileneceklerinin altını çizmek gerekmektedir.

Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin dördüncü boyutu ise diğer grupların zaaflarından yararlanarak Irak içinde çeşitli ad hoc ittifaklar kurmaktır.¹⁹ Şii Araplar diğer gruplara karşı sayısal bir üstünlüğe sahip olmalarına rağmen kendi içlerinde bölünmüşlerdir. Bu grupların bir kısmı seçime ittifakla girmelerine rağmen siyaseten her geçen gün bunların birbirlerinden uzaklaştıkları ve kendi etki alanları içinde ciddi çatışmalara sürüklendikleri görülmektedir.²⁰ Benzeri bir durumun Sünni Araplar arasında da yaşandığı söylenebilir. Iraklı Kürtler, diğer grupların bölünmüşlüğünü Irak içinde politik kazanıma dönüştürmeyi başarmaktadırlar. Diğer

Kapak Konusu

gruplar arasındaki ihtilaf noktalarını kullanarak duruma göre ittifaklar kuran Kürtler bu sayede pekçok kazanım elde etmişlerdir. Örneğin, gevşek bir federal yapının oluşturulması konusunda İYK ile anlaşmışlar, bu ittifakla Sünni Arapları ve Sadrcıları devre dışı bırakmışlardır. Diğer yandan, Kürt gruplar, laiklik meselesinde Irak'ın Şii şeriatına göre yönetilmesinden tedirgin olan Sünni Arapları yanlarına çekebilmişlerdir. Kerük konusunda ise Sünni-Şii çatışmasından yararlanarak hükümete baskı yapabilmışlardır.

Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin beşinci ayağı bölgedeki diğer Kürtlerle yakın ilişkiler geliştirmeye çalışmak ve onlar üzerinde etkili olmaktır. Iraklı Kürtler diğer bölge devletlerinde yaşayan Kürtler üzerinde ekonomik ve siyasi araçları kullanarak söz sahibi olmaya çalışmaktadır.²¹ Özellikle, Türkiye ve İran'daki Kürt hareketlerinin zayıflaması, aynı dönemde Irak'taki Kürt hareketinin güç kazanması bu yakınlaşmayı kolaylaştırmaktadır. Bir anlamda hem söylemsel hem de ideolojik olarak bölgedeki Kürt hareketinin merkezinin Irak'a kaymakta olduğu söylenebilir. Bu henüz tamamlanmış bir süreç olmamasına rağmen askeri, ekonomik ve siyasi açıdan daha güçlü hale gelen Iraklı Kürtler, Türkiye, İran ve Suriye'deki Kürtler üzerinde etki sahibi olma çabasını artırmıştır.²²

Dış Aktörler

Irak'ta mevcut siyasi durumun belirlenmesinde en az iç aktörler kadar dış aktörler de rol oynamaktadır. Bu aktörler arasında en önemlilerinin İran, ABD, Türkiye ve Suudi Arabistan olduğu söylenebilir.

İran, Irak iç politikasında en ciddi rolü oynayan aktördür. İran'ın Iraklı Şii partiler üzerindeki etkisi o kadar önemlidir ki; bazı durumlarda Irak'taki işgal gücü ABD olmasına rağmen İran'ın sözünün daha çok geçtiği görülmektedir. İran bu gücünü, Iraklı siyasi gruplarla yıllardır sürdürdüğü ilişkisinden ve ideolojik veya dini farklar gözetmeyerek Irak'ın içinde çıkar birliği yapabileceği tüm gruplara maddi yardım yapmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle, Şii partilerin meclis ve hükümetteki rolüne bakıldığında bu partiler üzerinde etkin olarak İran'ın rolü daha iyi anlaşılabilir. Irak iç politikasında diğer bir önem-

li aktör ABD'dir. ABD, işgalden sonra Irak'ta istediği politikacıları iktidara getirmiş, istediği kanunların meclisten çıkması için baskı yapmış, güvenlik bahanesiyle çok sayıda politikacıyı devre dışı bırakmıştır. Bugün ABD askerlerinin sayısında bir azalma olacağından bahsedilmesine rağmen ABD'nin kurduğu düzen bir süre daha bu ülkenin Irak siyasetinde etkin olmasını sağlayabilir. Ancak, çekilmenin tamamlanmasından sonra eski etkinliğini yitirecektir. Bölgedeki Arap ülkeleri de Irak iç siyaseti üzerinde etkilidir. Suriye, Irak'ta yürütülen direniş ve çatışmadaki lojistik rolü nedeniyle, Suudi Arabistan ve Ürdün gibi ülkeler ise Irak'ta artan Şii nüfuzuna karşı Sünnileri desteklemesi nedeniyle önemlidir. Irak iç politikasında aktif ama olumlu rol oynayan aktörlerden birisi Türkiye'dir. Uzunca bir süre Irak iç politikasına sözü geçmeyen ve etkinlik sağlayamayan Türkiye'nin son 2 yıldır, çeşitli gruplarla diyalogunu aktarmasına bağlı olarak Irak'ta etkinliğinin arttığı söylenebilir.

Parlamento Seçimini Etkileyecek Olan Temel Faktörler

Bu bölümde önümüzdeki günlerde yayınlanacak olan raporda ayrıntılı bir biçimde ele alınacağı için siyasi partiler, ittifaklar ve bunların güçlü oldukları bölgelerden ziyade genel olarak siyasi partilerin seçim öncesi genel durumu, partilerin beklentileri, halkın seçimden beklentileri ve seçmen tercihlerini belirleyecek olan temel faktörler ve güvenlik durumunun etkileri incelenecektir.

Siyasi Partilere İlişkin Genel Tespitler

Seçime katılan ittifaklara bakıldığında ön plana çıkan parti ve ittifakların şunlar olduğu söylenebilir: Irak Ulusal İttifakı (IUI), Kanun Devleti Koalisyonu (KDK), El Irakiye Listesi, Tavafuk, Kürdistan Listesi. Bu koalisyonlardan her biri etnik veya mezhepçi bir koalisyon oluşturduğunu reddetmektedir. Ancak içeriklerine bakıldığında IUI'nin Irak İslami Yüksek Konseyi, Sadrcılar, Ulusal Reform Hareketi, Fazilet Partisi gibi önemli İslamcı Şii partilerin koalisyonu; KDK'nin İslami Dava Partisi'nin önderliğinde çok sayıda küçük parti, yerel önder ve aşiretleri barındırdığını; El Irakiye Listesi'nin Eyad Al-lavi ve Salih Mutlak gibi eski Baasçılar, Hadba Koalisyonu'nun itici gücü olan Musul merkezli

Kapak Konusu

Nuceyfi kardeşler, Irak Türkmen Cephesi ve eski Tavafuk oluşumundan ayrılan bir takım Sünni Arap partileri kapsadığını; Tavafuk'un gücünü kaybetmiş İslamcı Sünni partilerden oluştuğunu; Kürdistan İttifakı'nın ise KDP ve KYB'nin başını çektiği bir gruptan oluştuğunu söylemek doğru olacaktır. Geçtiğimiz günlerde çıkarılan bir düzenlemeyle 500'den fazla kişinin Baasçı olması nedeniyle seçime katılması yasaklanmış olsa da bu konu yazı kaleme alındığında netlik kazanmamıştı. Elbette, Salih Mutlak ve Zafer El Ani gibi Iraklıye Listesi'nin önemli isimlerini de içeren bu yasağın seçimi etkileyeceği görülmektedir. Ancak, asıl değerlendirme yasağın kesinleşmesiyle yapılabilir.

Seçime çok sayıda parti ve koalisyonun katılmasının en önemli nedeni hiçbir partinin tek başına yeterince güçlü olmamasıdır. Bundan önceki meclis seçimlerine de partilerin koalisyonlarla katıldığı dikkate alındığında her bir partinin potansiyel oyunu ve milletvekili sayısını hesaplamak kolay görünmemektedir. Bununla birlikte vilayet meclisi seçimleri baz alındığında en güçlü siyasi partinin Başbakan Malik'inin Dava Partisi olduğu söylenebilir. Ancak bu partinin bile ülke çapındaki oy oranı %20ler civarındadır.

Tüm Irak içinde en güçlü destek Şii partilerin elindedir. Aslında bu olgu son derece doğal ve basit bir aritmetiğin ürünüdür. Yapılan tahminlere göre Irak nüfusunun yaklaşık %60'ı Şii Araplardan ibaret olduğu için Şii Arap partilerin oy potansiyelinin yüksek olması normaldir. Ayrıca bazı Sünni Araplar Şii partilere oy vermelerine rağmen Şiiler Sünni partilere oy vermemektedir. Bu durum ne olursa olsun önümüzdeki dönemde de Irak meclisinin büyük ölçüde çeşitli Şii Arap ittifakları tarafından kontrol edilmeye devam edileceği gerçeğini ortaya çıkartmaktadır. Fakat Şii Arapların nüfus desteği ve örgütlenme gücü daha yüksek olmasına rağmen bu seçim öncesinde bölünmüş olmaları onların gücünü azaltmaktadır. Önceki seçimlere bir arada giren ve böylece en güçlü bloku oluşturan Şii Arapların görece bir zayıflama dönemine girdiği söylenebilir. Şii Araplar siyasi partilerin ya da oluşumların sayısı baz alınarak bir değerlendirme yapıldığında Irak'ın en dağınık grubu haline gelmişlerdir. Seçime iki ayrı listede toplanarak girmelerine

rağmen siyasi temeldeki bölünmenin her geçen gün daha güçlü hale geldiği, son dönemde yaşanan birleşme görüntüsünün siyasi bir birliktelikten ziyade birbirleri arasındaki güç mücadelesi ve Baasçılara karşı kazanımlarını korumak için zorunluluktan yaptıkları seçim ittifakları olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

Sünni Araplara bakıldığında da benzer bir bölünmenin yaşandığı söylenebilir. Sünni Araplar geçmişten ders çıkarmış görünmelerine rağmen bir türlü istedikleri örgütlenmeyi ve partileşmeyi yakalayamamışlardır. Sıklıkla içerik değiştiren koalisyonlar kuran Sünni Araplar arasında yüzen oy kitlesinin oranının son derece yüksek olduğu söylenebilir. Aşiretler, ulusalçı oluşumlar, İslamcılar, çıkar grupları bir araya gelerek diğerlerini de dahil edebilecekleri güçlü bir siyasi parti yaratamadı. Bu nedenle Sünni Araplar önceki seçimlere göre daha derli toplu olmalarına rağmen hala parçalı bir yapı sergiliyorlar.

Kürtler de Sünni ve Şii Araplarla benzer bir yapıya sahiptirler. 2003'ten sonra özellikle Mesut Barzani'nin bölgesel yönetimin başkanlığını almasıyla Kürtler üzerinde daha büyük bir etki kurmayı planlayan KDP'nin tüm Kürtlerin liderliğine oynama çabası gerçekçi olmaktan çok uzak gibi görünmektedir. KYB ise örgütsel bir bunalım geçirmektedir. Kuzeydeki yeni hükümetin başbakanı KYB'den olmasına rağmen hala yaşadığı örgütsel bunalımdan kurtulamamıştır. Değişim Hareketi ise Süleymaniye'den sonra Kerkük, Selahattin ve Diyala'nın bazı bölgelerindeki Kürtler arasında geniş destek bulmasına rağmen, alternatif bir birlik üretmekten çok Kürtler arasında bölgesel bir parti olma yolunda ilerlemektedir. Ancak Kürtler arasındaki bölünmüşlük, Sünni Araplar ve Şii Araplar arasındaki bölünmüşlükten çok daha önemli gibi görünmektedir. Çünkü, seçimlere tek liste girememenin yarattığı etkiler sadece görüntüdeki bölünmüşlikle sınırlı değildir. Aynı zamanda, siyasal bölünmüşlük, moral kaybı ve meclisteki ve hükümetin oluşumundaki aritmetik güç kaybı da Kuzey Irak'taki siyasi partiler ve oluşumlar açısından bir zayıflamayı beraberinde getirebilir.

Yukarıdaki tablo siyasi partilerin beklentilerini seçime değil asıl olarak seçim sonrasında odak-

Kapak Konusu

lamasına neden olmaktadır. Seçim ittifakları oluşturulurken yaşanan anlaşmazlıkların büyük bir kısmı liderin kim olacağı, hangi grubun ne kadar milletvekili alacağı gibi tartışmalardan kaynaklanmaktaydı. Irak'ta hiçbir siyasi parti muhalefette yer almak istememektedir. Çünkü, Irak siyasi hayatında muhalefet güçlenme değil, iktidardan dışlanma yeridir. Kayırmacılık ve nepotizm çok ileri safhalarda olduğundan partiler bir anlamda kaynakların ve çıkarların dağıtıldığı merkezler haline gelmektedir. Bu durum partilerin ideolojik duruşlarını zayıflatmaktadır. Kuruluşu ve örgütlenmesi bağlamında ideolojik partiler olan siyasi oluşumlar bile çıkarların dağıtıldığı merkezlere dönüşmeye başlamışlardır. Irak halkında güçlü olana kayma eğilimi son derece kuvvetli olduğu için Sadr Hareketi, İslami Dava Partisi, Baasçı oluşumlar ve hatta İYK gibi partiler bile ideolojik birer parti olmaktan kaynak dağıtan partilere dönüşmeye başlamışlardır. Bu durum sadece taban da değil parti yönetimlerinde de benzerdir. Koalisyonların oluşumunda milletvekilliği, bakanlık, müsteşarlık, genel müdürlük gibi makamların dağılımı birçok kişi ya da grubun bir ittifak içinde yer almasının ya da ondan çıkmasının en önemli nedeni olmuştur.

Halkın Seçimden Beklentileri

Irak halkı beklentileri devlet ya da hükümet tarafından karşılanmadığı için her geçen gün siyasete ve siyasilere yönelik daha fazla tepki duymaktadır. Eğitim, sağlık, ulaşım ve güvenlik gibi en temel hizmetleri hükümete tarafından doğru dürüst karşılanmayan Irak halkının siyasetten soğuduğu ve bu nedenle seçime katılımın az olacağı söylenebilir.

Irak halkının siyasi tercihlerini belirleyen en önemli faktörlerden birisi ise halkın nasıl bir yönetimi kendisi için uygun gördüğü ve nasıl yönetilmeye alışkın olduğudur. Irak halkı, devletin kurulmasından beri güçlü merkezi hükümetler (ya da güçlü olmaya çalışan merkezi hükümetler) tarafından yönetildiği için kararların merkezde alınmasına alışkındır. Hatta, önemli siyasi ve idari kararların ve bazı kaynakların dağıtımının bölgesel idareler tarafından yapılmasını kavrayabilmiş değildir. O yüzden ülkede merkezîyetçilik eğiliminin her geçen gün güçlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. bu durum sadece

elektrik, su veya temel ihtiyaç maddelerinin dağıtımıyla ilişkili bir konu değildir. İdari konularda da halkın asıl beklentisi kararların merkezi hükümet tarafından alınması yönündedir. Dolayısıyla merkezîyetçiliğin sadece siyasi bir tercih değil aynı zamanda yaşamı yürütmenin en bilinen yolu olduğu için de güçlendiği söylenebilir.

Irak halkının içindeki bir diğer faktör de ulusalcı akımın güçlenmesidir. İşgalden sonra parçalanmış Iraklılık kimliğinin halen yeniden tanımlanmadığı görülmektedir. Iraklılık kimliği içinde etnikliğin ve mezhepsel kimliklerin durumu net değildir. Ama yükselen ulusalcılığın sadece kimlikten kaynaklanan bir olgu olduğu ya da milliyetçi bir tepki olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Ulusalcılık büyük ölçüde merkezîyetçiliğin uzantısı olarak gelişen bir durumdur. Ulusalcılığın diğer bir boyutu da aşırılıkçılığa ve ayrılıkçılığa verilen tepki olmasıdır. Kürt grupların Kerkük ve Musul'un bazı bölgeleri üzerinde hak iddiası veya petrol meselesi Türkmenler arasında olduğu kadar Araplar arasında da tepki toplamaktadır. Bu tepkinin bir de ekonomik boyutu bulunmaktadır. Kuzeyde hayat standartları yükseldikçe ve gelir durumu iyileştikçe özellikle orta Irak'ta benzer bir durumun yaşanmaması da Irak'ın zenginliklerinin belli gruplarda toplandığı düşüncesini güçlendirmektedir. Irak bütçesinden gelen %17'nin Kürtlerin hak ettiği kadar fazla olduğu düşüncesinin Araplar arasında yaygınlaştığını söylemek pek de yanlış olmayacaktır. ulusalcılığın diğer bir boyutu da dış müdahalelere duyulan tepkilerdir. İran ve Suudi Arabistan'ın Irak iç politikasına yaptığı müdahaleler Irak halkının çeşitli kesimlerinde ABD'nin politikaları kadar tepki toplamaya başlamıştır. Bu bağlamda bakıldığında ulusalcı duruş, bir anlamda dış güçlerin Irak'a müdahalesine ve onlarla yapılan işbirliğine duyulan bir tepki olarak yeşermektedir. Çünkü pek çok Iraklı ülke içindeki etnik ve mezhepsel çatışmanın nedeninin dış müdahaleler ve onlarla yapılan işbirliğinden kaynaklandığını düşünmektedir.

Halkın en önemli beklentilerinden birisi ekonomik durumun iyileşmesi ve güvenliğin sağlanmasıdır. Hatta bu beklentiler sıradan bir Iraklı için en önemli olgulardır. Ancak, iç ve dış göç, yoksullaşma, çatışmalar ve genel asayiş duru-

Kapak Konusu

mundaki kötüleşme yüzünden aile fertlerinin kaçırılması, öldürülmesi ya da kaybolması gibi faktörler Irak halkı içindeki mikrodayanışmayı güçlendiriyor. Halkın beklentisi bu konularda yaşanan sorunların devletin müdahalesiyle ortadan kaldırılmasıdır. Ama bunu devletten almanın yolu ya da aracısı olarak Iraklılar geniş aileyi ya da aşiretlerini görmektedirler. Bu nedenle aşiretçilik ya da yerel önderliklerin gücü ve önemi artmaktadır.

Irak halkının önemli bir kısmında ise tüm bu sorunların aşılmasının yolu güçlü ve güvenilir bir lidere sahip olmaktan geçmektedir. Ülkede yolsuzluk çok ileri boyutlara ulaşmış durumdadır. Bu nedenle güvenilir bir bürokrat, aşiret büyüğü ya da kanaat önderi halkı arkasında toplayabilmektedir. Ancak bu siyasi birliktelik genellikle yerel ölçekli olmaktadır. Kendisi hakkında pek çok farklı iddialar ve görüşler olmasına rağmen Irak çapında lider kimliği diğerlerine göre daha fazla ön plana çıkan liderin Başbakan Nuri El Maliki olduğu söylenebilir.

Güvenlik Durumunun Etkileri

Irak'ta önümüzdeki seçimi etkileyecek diğer bir faktör de güvenlik durumunda yaşanan ve yaşanacak gelişmeler olacaktır. Son aylarda yaşanan olaylardan sonra ülkede genel güvenlik durumunun kötüleştiğini söylemek pek de yanlış olmayacaktır. Eylem sayısında, sıklığında, coğrafyasında ve öldürücülüğünde artış olduğu çıplak gözle bile görülebilmektedir. Bu kötüleşme halkın gündelik yaşantısının etkilediğinden seçime girecek siyasileri de etkilemektedir. Özellikle son olaylardan sonra Başbakan Maliki'nin güvenliği sağlayan kişi olduğu imajı ciddi darbeler almıştır. Bu etkinin Maliki açısından en önemli sorun yaratacağı yer Bağdat olabilir. Güneydeki Şii vilayetlerde veya Musul ve Anbar civarındaki eylemlerde artış olmasına rağmen Maliki açısından asıl sorunu Bağdat'taki kötüleşme yaratacaktır. Üst üste devlet binalarına yapılan saldırılar hükümetin gücü ve otoritesini sarsmaya devam etmektedir. Ayrıca seçime Baasçıların katılmasının engellenmesi halinde şiddet dalgasının tırmanışa geçeceği ve bunun da seçim öncesinde etnik ve mezhepsel siyasi söylemi üstü kapalı da olsa vurgulayanları güçlendireceği söylenebilir.

Seçimin güvenlikle ilişkili diğer bir önemli bo-

yutu ise ABD'nin Irak'tan çekilmesi sürecinin tamamlanmasıdır. Seçim yasaının çıkarılması ve seçimin zamanında yapılması konularından ABD'nin büyük bir baskı oluşturmasının en önemli nedenlerinden birisi ABD'nin Irak'tan çekilme takviminin seçime bağlı olmasıdır. Seçimden sonra çekilme takviminin daha hızlı işleyeceği bilinmektedir. Afganistan'daki kötü gidişat nedeniyle Irak'tan çektiği askerleri bu ülkeye kaydırmak isteyen ABD'nin seçimlerin yapılmasını dört gözle beklediği görülmektedir. Ancak, ABD'nin çekilmesinden sonra Irak güvenlik güçlerinin ülkedeki güvenliği ne kadar sağlayabileceği konusunda ciddi şüpheler mevcuttur. Iraklı siyasetçiler ve halkla yapılan görüşmelerde ABD çekildikten sonra Irak'ın güvenliğini mevcut eğitim, silah, örgütlenme ve teçhizat durumuyla Iraklı güvenlik güçlerinin sağlayabileceğine inananların sayısı çok az olduğu görülmüştür.

Sonuç

Yapılan çalışmaların verileri ve ayrıntıları daha önce de belirtildiği gibi yayınlanacak olan raporda verileceği için bu çalışmadan sadece genel dinamikler üzerinde durulmuştur. Ancak tespit edilen temel dinamikler ve seçim öncesi faktörler dikkate alındığında Irak seçimine ilişkin şu sonuçlar çıkarılmıştır:

1. Seçimden herhangi bir partinin büyük bir zaferle ya da açık ara önde çıkması beklenmemelidir. Nüfus potansiyeli, seçmen disiplini, örgütlülük ve oy verme alışkanlıkları dikkate alındığında seçimin galibinin Şii Araplar olacağı açıktır. Muhtemelen, iki büyük Şii koalisyonu arasında geçecek yarışta ipi Kanun Devleti Koalisyonu göğüsleyecektir. Onu Irak Ulusal İttifakı, El Irakiye Listesi ve Kürdistan İttifakı izleyebilir. Ancak özellikle ilk iki liste arasındaki farkın çok büyük olması beklenmemelidir. Bu durum meclis aritmetiğini büyük ölçüde etkileyecektir.

2. Seçimden sonra seçim öncesi oluşturulmuş ittifakların önemli bir kısmının dağılacağı ve hükümette yer alabilmek için hükümet kurabilecek olan tarafa yanaşacağı söylenebilir. Halihazırda oluşmuş koalisyonların seçimden kısa bir süre sonra dağılmasına şaşılmalıdır. Başbakan adayının Nuri Maliki, İbrahim Caferi ya da Eyad Allavi olmasına göre yeni koalisyonlar ortaya çıkabilir. Açık listeyle seçim yapılacağı için pek çok

Kapak Konusu

küçük parti veya yerel önderin gireceği mecliste gücün hangi grup çerçevesinde toplanacağını belirginleşmesinden sonra bu grubun güçlü bir çekim merkezi yaratacağı söylenebilir. Konuya bu bağlamda bakıldığında 1 milletvekilinin bile önemli olduğu ilginç bir parlamento aritmetiğinin Irak'ta etkili olacağı söylenebilir.

3. Seçim Irak'ta hiçbir sorunu çözmeyecektir. Seçim sonrası hükümetin koalisyon hükümeti olması ve muhtemelen ABD'nin de etkisiyle hiçbir ana grubu dışlamama çabası önemli konularda adım atılmamasına neden olacaktır. Bu nedenle, Kerkük'ün statüsü, petrol yasası ve federalizm gibi konularda kısa vadede çözüm yaşanması beklenmemelidir.

4. Hükümetin çoklu bir koalisyon olacağı ancak hükümet kurulması sürecinin çetin pazarlıklarla geçeceği, seçim öncesinde ayrılmış olan Şii partilerin büyük bir kısmının aralarındaki tüm

husumete rağmen seçimden sonra çıkar birliği yapmak için aynı hükümette yer alacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

5. Seçim sonrası ortamda Irak'ın istikrara kavuşabilmesi için Sünni Arapların sisteme entegre edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, seçimde Sünni Araplar güçlü bir varlık gösteremezlerse iktidarın yeniden Şii Arapların yörüngesinde olacağı ve Sünnileri dışlayacağı söylenebilir.

6. Iraklı Kürtlerin yeni kurulacak hükümetin içinde olmak isteyeceği ve yeni hükümet içinde yer almalarının Irak'ın geleceği açısından son derece önemli olduğu görülmektedir. Ülkedeki verili siyasi ve askeri şartlar ile Orta Doğu'daki bölgesel denklem dikkate alındığında Kürtleri dışlayan ve aşırı merkezîyetçi ya da çatışmacı eğilimleri olan bir hükümet merkezi hükümet ile kuzeydeki federasyon arasındaki gerginliği artırmaktan ve sorunları daha da ileri taşımaktan öteye bir şey yapamayacaktır. **■**

- 1 Amatzia Baram, "Neotribalism in Iraq: Saddam Hussein's Tribal Policies 1991-96", International Journal of Middle East Studies, Sayı 29, 1997, s. 1.
- 2 Ofra Bengio, "The Challenge to Territorial Integrity of Iraq," Survival, Cilt 37, Sayı 2, Yaz 1995, s. 88.
- 3 Baram, a.g.e., s. 4.
- 4 Yitzhak Nakash, The Shi's of Iraq, Princeton, Princeton University Press, 1994, s. 174.
- 5 Saif Hameed and Doug Smith, "Iraq Seeks Ban on Religious Imagery in Elections," Los Angeles Times, 4 Temmuz 2008.
- 6 Ernesto Londoño, "In Iraq's North, Vote Tallies To Define Loyalties, Disputes," Washington Post, 2 Şubat 2009.
- 7 Kenneth Katzman ve Alfred Prados, The Kurds in Post Saddam Iraq, Congressional Research Service, 7 Kasım 2007, s. 4.
- 8 İsminin açıklanmasını istemeyen bir Iraklı ile yapılan bir mülakatta ABD'nin 2004'te Felluce'de yürüttüğü operasyonda peşmergelerin yoğun bir biçimde katıldığı öğrenilmiştir. Aynı zamanda görgü tanığı da olan bu kişiye göre o dönemde Kuzey Irak'ın çeşitli kentlerinde çok sayıda cenaze töreni yapılmıştır. Bu kişiler ise "Felluce Şehitleri" olarak anılmıştır. Ayrıca, Irak'ın çeşitli yerlerinden Felluce'ye insani yardımlar gönderilmiş. Bu yardımlardan Şii Arapların, Türkmenlerin, Yezidilerin gönderdikleri kabul edilirken, Kürtlerin gönderdiği yardımları taşıyan konvoylar şehre bile sokulmamıştır.
- 9 Rajiv Chandrasekaran, "Kurds Cultivating Their Own Bonds With U.S." Washington Post, 23 Nisan 2007.
- 10 www.ntvmsnbc.com 19 Ocak 2004.
- 11 Bill Park, Turkey's Policy Toward Northern Iraq: Problems and Perspectives, Adelphi Paper, Sayı 374, 2005, s. 31.
- 12 Henri Barkey ve Ellen Laipson, "Iraqi Kurds and Iraq's Future," Middle East Policy, Cilt 12, Sayı 4, Kış 2005, s. 67.
- 13 Full Text of Iraqi Constitution, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/10/12/AR2005101201450.html>
- 14 "Iraq and the Kurds: The Brewing Battle over Kirkuk," International Crisis Group Report, Sayı 56, 18 Temmuz 2006, s. 4, http://www.crisisgroup.org/library/documents/middle_east___north_africa/iraq_iran_gulf/56_iraq_and_the_kurds___the_brewing_battle_over_kirkuk.pdf
- 15 A.g.e, s. 5.
- 16 Lydia Khalil, "Strategic Implications for Northern Iraq's Kurdish Oil Industry," Jamestown Terrorism Monitor, Cilt 5, Sayı 22, 26 Kasım 2007, ss. 1-3
- 17 Iraklı Kürtler arasındaki bölünmüşlüğün tarihsel nedenleri için bkz. Michael M. Gunter, "The Bane of Kurdish Disunity," ORIENT, Cilt 42, Sayı 4, Aralık 2001, ss. 605-616.
- 18 Kenneth Katzman ve Alfred Prados, The Kurds in Post Saddam Iraq, Congressional research Service, 7 Kasım 2007, s. 4; Galbraith, 2003.
- 19 Joshua Partlow, "Iraqi Shiites, Kurds Announce New Political Alliance," Washington Post 17 Ağustos 2007; "New political alliance in response to Sunni-Kurdish agreement," 14 Ocak 2008, Iraqupdates, http://www.iraqupdates.com/p_articles.php/article/26105
- 20 Babak Rahimi, "A Shiite Storm Looms on the Horizon: Sadr and SIIC Relations," Jamestown Terrorism Monitor, Cilt 5, Sayı 10, 24 Mayıs 2007, ss.1-4.
- 21 "The Pragmatism of Iraqi Kurds" Stratfor, 4 Mayıs 2006.
- 22 Martin Zehr, "A Successful Nation-Building Strategy Under Construction in Kurdistan," www.kurdishaspect.com

DİPNOTLAR